Natalia STRATAN

Verbele şi expresiile verbale impersonale în limba română

N. S. – dr., conf. interimar, Catedra limbă și literatură română, Universitatea de Stat din Tiraspol. Direcții de cercetare: morfosintaxă, cultivarea limbii, fonetică, lexicologie, ortografia și punctuația limbii române. Cărți publicate: *Limba română contemporană. Fonetica. Lexicologia,* 2016 (suport de curs); *Dinamica vocabularului limbii române,* 2016 (suport de curs). Participantă la conferințe naționale și internaționale.

Din perspectiva posibilității combinatorii cu un pronume personal sau cu un substantiv la un număr sau altul, verbele limbii române se împart, după cum se cunoaşte, în două clase: *personale* şi *impersonale*.

Verbele personale reprezintă clasa cea mai numeroasă, având trei persoane la fiecare număr (*a citi, a învăța* etc.). Acestea „se definesc prin caracteristica sintactică de a primi un actant-

The following notes are made an inventory of verbs and impersonal state expressions: verbal expressions which express atmospheric or temporal coordinates: it's night, it's hot, it's cold, it's morning, it's drought; verbal expressions which express psychic, emotional, physical states: I'm ashamed, I am missing, I'm sick of it, I'm sleep, I'm boring, It's hard for me; expressions that are built without or with a prepositional object: he started hating someone; pronouns verbs used impersonal: to (not) caress them; verbs that admit a subject in the sentence, always of the third person, or a sentence-subject: to happen, to be done, etc.; constructions that accept a preceded subject characterized by the following features: [- animated], [- human] or expressed prepositional: I like the book.; impersonal expressions in which the subject is characterized by the [- animated] trait and is preceded or is made propositionally. The object, characterized by the [+animated] feature, is a personal pronoun in Acc. and it is placed before the verb: Sadness embraces me.

BDD-A27561 © 2017 Revista „Limba Română"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 22:09:58 UTC)

subiect și prin caracteristica sintactico-selecțională de a exclude din poziția subiectului nominalul abstract «faptul (faptul de a / faptul că / faptul să» precum și echivalențele lui sintactice, propoziții conjuncționale și forme verbale nepersonale" [1, p. 348-349]. Însă în literatura de specialitate s-a semnalat nu o dată că nu toate verbele dispun de toate formele. E de remarcat că o bună parte din verbe nu au forme pentru persoana l-a, a 2-a și a 3-a (sg. și pl.). Opinia dată este susținută de majoritatea lingviștilor. Iată ce spune în acest sens Ivan Evseev: „Caracterul subiectiv al verbelor de acțiune își găsește expresia pe plan gramatical în faptul că ele au de obicei o paradigmă completă a conjugării, putând să fie folosite la toate persoanele (*eu muncesc, tu muncești, el muncește, noi muncim* etc.) și la toate modurile (*muncește, aș munci, să fi muncit* etc.). Numărul covârșitor al verbelor cu paradigme incomplete ale conjugării aparține verbelor de stare sau de devenire. De exemplu, verbe ca *a costa, a prevala, a predomina, a se însera, a ploua* etc. nu se folosesc decât la persoana a 3-a [2, p. 48].

Autorii ediției recente a *Gramaticii limbii române* susțin că „sunt *defective* de persoana 1, 4 și 2, 5 verbele care redau *stări* şi *evenimente* ce nu se află «sub controlul» unei ființe umane sau acțiuni ce nu sunt provocate de un participant [+ uman]; acestea nu selectează ca subiect pronumele *eu, tu, noi, voi.* Pentru că prezintă numai forme pentru persoanele 3 și 6 aceste verbe se numesc *unipersonale***.** Configurația semantică a verbelor unipersonale impune mai departe selecția subiectului. Unele (*a adulmeca, a cotcodăci, a grohăi* etc.) selectează subiect [+ animat] [– uman] (*Câinele adulmecă.*). Altele (*a adia, a apune, a ateriza, a bubui, a coincide, a curge, a izvorî* etc.) selectează subiect [– animat] (*soarele apune; părerea mea coincide cu ideea ta*) [1, p. 476].

Potrivit celor preocupați de gramatica structurală, *impersonale* sunt considerate „verbele cu valența zero sau cele care nu acceptă în poziția sintactică de Subiect nominale caracterizate semantic prin trăsăturile [+ animat], [+ personal] [3, p. 88]. În acest tip de gramatică, categoria impersonalului se definește strict formal, în funcție de comportamentul verbului față de poziția sintactică de Subiect, dar implică anumite aspecte semantice, deoarece restricția de selecție vizează un factor semantic, și anume caracterul agentiv vs. nonagentiv al predicației. Un verb care nu declanșează în poziția de Subiect un nume cu funcția se-

BDD-A27561 © 2017 Revista „Limba Română"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 22:09:58 UTC)

mantică de agent este considerat impersonal [3, p. 89]. Conform părerii general acceptate în gramatica tradiţională, impersonale sunt verbele ce rămân în afara categoriei gramaticale a persoanei, acţiunea lor nu implică un autor al acţiunii. Astfel, au fost distinse două categorii de verbe impersonale: verbe „unipersonale prin formă şi impersonale prin întrebuinţare" şi „forme impersonale ale unor verbe personale", numite verbe cu impersonalitate inerentă şi verbe cu impersonalitate dobândită (sau contextuală) [1, p. 305]. Distingerea acestor două categorii constă în aceea că verbele din prima clasă apar numai în construcţii impersonale, iar cele ce fac parte din clasa a doua apar, de la un context la altul, atât în construcţii personale, cât şi în construcţii impersonale. De exemplu: *plouă; îmi pasă de familie; se cuvine să plec* (verbe cu impersonalitate inerentă) şi *se merge mult; se vine târziu* (verbe care dobândesc contextual această trăsătură). „Verbele intrinsec impersonale nu participă la opoziţiile de diateză, în timp ce verbele cu impersonalitate contextuală, dimpotrivă, satisfac opoziţiile de diateză, apariţia lor în construcţii impersonale fiind posibilă tocmai ca urmare a participării lor la opoziţiile activ-pasiv şi personal-impersonal" [1, p. 350].

După D. Irimia [4, p. 170-173], verbele impersonale condiţionează, într-un fel sau altul, natura subiectului gramatical. Din perspectiva relaţiei subiect–predicat, verbul reacţionează negativ la categoria gramaticală a persoanei; nu acceptă, nici formal şi nici la nivelul conţinutului, opoziţia internă şi, în consecinţă, păstrează mereu aceeaşi formă, de persoana a 3-a. Cercetătorul afirmă că în funcţie de comportamentul lor faţă de constituirea relaţiei subiect–predicat, verbele impersonale se diferenţiază între ele, grupându-se în două clase:
1. impersonale absolute;
2. impersonale relative.

De prima clasă ţin: verbele meteorologice *(a tuna, a fulgera)*; expresiile verbale care exprimă stări atmosferice sau coordonate temporale, constituite din verbul *a fi* şi un substantiv sau un adjectiv, într-un anumit grad de substantivare: *e noapte, e cald, e târziu* etc.; expresii verbale ce redau stări psihice, afective, fizice, formate din verbul *a fi* şi un substantiv precum *dor, foame, sete*: *a-i fi dor/foame/sete* etc.; verbe pronominale întrebuinţate impersonal: *a (nu)-i arde, a (nu)-i păsa* etc.

BDD-A27561 © 2017 Revista „Limba Română"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 22:09:58 UTC)

Referitor la clasa a doua de verbe, cercetătorul constată că sunt impersonale într-un singur sens: nu realizează opoziția specifică persoanei gramaticale; în celălalt sens, al relației cu subiectul gramatical, al posibilității stabilirii acestei relații, se aseamănă cu verbele personale: ca și acestea, dezvoltă relații cu un subiect gramatical. Savantul include în clasa verbelor impersonale relative: verbe care admit deopotrivă un subiect interior propoziției, totdeauna de persoana a III-a, sau o propoziție-subiect: *a-i plăcea, a-l durea* etc.; verbe care se construiesc, în mod curent, cu propoziții-subiect, dar care admit și subiect nepropozițional, realizat prin pronume demonstrativ, nehotărât sau prin pronume negativ: *a (-i) se părea, a i se năzări*; expresii verbale constituite din verbul *a fi* și un adjectiv (mai rar adverb), care admit numai subiecte cu dezvoltare propozițională: *e bine, e rău, e greu, e necesar, e sigur* etc.; verbe întrebuințate impersonal: *(nu) merge + să, (nu) face + să* etc.

„Expresiile verbale impersonale sunt construcții compuse din elemente care nu sunt fixe precum locuțiunile verbale. De obicei, conțin două elemente care sunt comutabile; în structura lor intră verbul copulativ și impersonal „a fi" căruia i se alătură un substantiv, un adverb, o locuțiune adverbială, un verb la supin: *este bine, este rău, este greu, e de necrezut, e totuna* etc." [5, p. 184]. De exemplu: *Este bine* să te gândeşti şi la suflet, nu numai la trup. (Proverb)

După o părere larg răspândită în lingvistică, cele mai multe verbe și expresii verbale impersonale fac parte din clasa verbelor de stare. Bazându-ne pe cercetările existente în literatura de specialitate [6, p. 60-72; 4, p. 170-173], vom încerca să stabilim un inventar al verbelor și expresiilor impersonale de stare:

- expresii verbale care exprimă stări atmosferice sau coordonate temporale: *e noapte, e soare, e cald, e târziu, e frig, e ger, e dimineață, e arșiță, e secetă, e vară, e iarnă* etc. Structura lor este următoarea: verbul copulativ *a fi* + substantiv, adjectiv, adverb: *E toamnă, e foșnet, e somn… / Copacii, pe stradă, oftează; / E tuse, e plânset, e gol… / Și-i frig, și burează.* (Bacovia, *Nervi de toamnă*);

- expresii verbale ce redau stări psihice, afective, fizice. Aceste construcții sunt compuse din verbul *a fi* și un substantiv (mai rar adjectiv, adverb): *mi-e foame, mi-e sete, mi-e frig, mi-e teamă, mi-e groază, mi-e*

BDD-A27561 © 2017 Revista „Limba Română"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 22:09:58 UTC)

lene, mi-e somn, mi-e milă, mi-e jale, mi-e ruşine, mi-e dor, mi-e bine, mi-e rău, mi-e cald, mi-e greu, mi-e urât etc. „Verbul *a fi* este construit cu un obiect indirect personal, antepus verbului, şi un subiect nonpersonal, postpus” [7, p. 60].

În opinia lingvistului D. Irimia, expresiile care descriu lingvistic „realităţi umane, stări psihice, afective, fizice” sunt în permanenţă însoţite de un pronume personal în dativ [4, p. 171]. Exemple: ***Mi-i somn****. Ce nalt îi focul! / Şi codrul ce adânc*! (Labiş, *Moartea căprioarei*), ***Mi-e groază*** *să plec pe ploaia asta.* (Slavici, *Popa Tanda*), *Vidra: Asta-i iubirea de ţară? De-aşa iubire* ***mi-e jale****, / De-aşa fiinţă* ***mi-e milă****…* (Hasdeu, *Răzvan şi Vidra*), ***Mi-e ruşine*** *în adâncul intimităţii mele, ca şi când aş fi suferit de o boală ruşinoasă şi penibilă.* (Petrescu, *Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război*), ***Mi-a fost frică****, dar apoi* ***mi-a fost drag*** *de tine… te văzusem cu coada ochiului şi-mi plăcuseşi… mi-era şi* ***ruşine*** *de întâmplare* ***şi-mi era*** *şi* ***ciudă*** *că nu vii să-mi vorbeşti.* (Călinescu, *Enigma Otiliei*), *Mă jenez să-l bruschez,* ***mi-e milă*** *chiar, mă priveşte cu nişte ochi!* (Călinescu, *Enigma Otiliei*), *Răzvan*: *Lipseşte!* ***Mi-e greu*** *să te mai ascult!...* (Hasdeu, *Răzvan şi Vidra*), *Hoţul III: Uf, uf, uf! Rău mă frământă*! ***Mi-e*** *şi* ***cald****,* ***mi-e*** *şi* ***răcoare****!* (Hasdeu, *Răzvan şi Vidra*);

- verbe pronominale (cu pronume în dativ) întrebuinţate impersonal: *a (nu)-i arde, a (nu)-i păsa* etc.: *lui Ion* ***nu-i arde*** *de glume*; *Mariei* ***nu-i pasă*** *de nimic;*

- verbe care admit deopotrivă un subiect interior propoziţiei, totdeauna de pers. a III-a, sau o propoziţie-subiect: *a se cuveni, a se întâmpla, a se face, a se nimeri* etc.: ***se*** *întâmplă multe;* ***mi se cuvin*** *toate;*

- expresii impersonale în care Subiectul se caracterizează prin trăsătura [– animat] şi este postpus sau este realizat propoziţional. Obiectul, caracterizat prin trăsătura [+ animat] este un pronume personal în Acc. şi este plasat înaintea verbului [8, p. 148-149]: ***mă avantajează*** *situaţia;* ***mă cuprinde*** *tristeţea;* ***mă stăpâneşte*** *frica;* ***mă miră*** *că ai plecat;* ***mă afectează*** *că pleci;* ***urmează*** *să plec;* ***mă doare*** *că te porţi aşa;*

- expresii care se construiesc fără sau cu Obiect prepoziţional: *îi* ***pasă*** *de cineva;* ***i s-a urât*** *de cineva; îi* ***arde*** *de plimbare; îi* ***pare bine/rău*** *de cineva;*

BDD-A27561 © 2017 Revista „Limba Română”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 22:09:58 UTC)

- construcţii care acceptă Subiect, de obicei, postpus, caracterizat prin trăsăturile: [– animat], [– uman] sau exprimat propoziţional: *îmi **dăunează** oboseala; îmi **priește** aerul de afară; îmi **place** cartea.*

Totalizând, vom remarca faptul că limba română dispune de un bogat şi divers inventar de verbe şi expresii impersonale, cele mai multe făcând parte din clasa verbelor de stare.

Referinţe bibliografice

1. *Gramatica limbii române.* Vol. I, *Cuvântul*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2005, 714 p.
2. I. Evseev, *Semantica verbului: categoriile de acţiune, devenire şi stare*, Editura Facla, Timişoara, 1974, 182 p.
3. D. Manea, *Probleme ale tranzitivităţii în limba română (I). Verbele cu complement intern în română*. În: „Studii şi cercetări lingvistice", 1990, nr. 5-6.
4. D. Irimia, *Gramatica limbii române*, Editura Polirom, Iaşi, 1997, 543 p.
5. G. Cristian-Foghel, *O gramatică pentru toţi*, Editura AMETIST, Bucureşti, 1997, 448 p.
6. G. Pană-Dindelegan, *Teorie şi analiză gramaticală*. Editura Coresi, Bucureşti, 1994, 202 p.
7. E. Neagoe, *Observaţii asupra definiţiei verbului copulativ*. În: „Cercetări de lingvistică", XIV, 1969, nr. 1 p. 95-97.
8. G. Pană-Dindelegan, *Sintaxa limbii române*. Partea I. *Sintaxa grupului verbal*, Editura TUB, Bucureşti, 1976, 460 p.

BDD-A27561 © 2017 Revista „Limba Română"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 22:09:58 UTC)